

Lausunto

15.04.2026

Asia: VN/34515/2024

Kommentointipyyntö: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on perusteltu ja tärkeä, mutta sen kytkentä korkeakoulutuksen ja tutkimuksen konkreettisiin rakenteisiin ja ohjausmekanismeihin jää osin yleiselle tasolle. Sivistyksen, tieteen vapauden ja demokratian merkitys tunnustetaan hyvin, mutta niiden yhteys korkeakoulujen rooliin yhteiskunnan uudistumisessa, kriisinkestävyudessa ja demokratiakehityksessä voisi olla nykyistä vahvemmin jäsenetty. Sivistyksen ja demokratian kysymykset liittyvät suoraan humanististen ja yhteiskuntatieteellisten alojen arvostukseen, rahoitukseen ja koulutustarjontaan, jotka priorisoitaessa jäävät helposti teknisten ja luonnontieteellisten alojen taakse. Tavoite korkeakoulutettujen osallistumisesta kansalaiskeskusteluun on tärkeä. Samalla on huomattava, että sekä tieteen kansainvälistyminen että tutkijoiden rahoituskilpailun ohjaama työnteon malli käytännössä vievät aikaa ja tilaa pois suomalaiselta yhteiskunnalliselta keskustelulta: tutkijan kannattaa optimoida akateemista suorituskykyä ja rahoituksen kotiuttamista, ei välttämättä yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Lisäksi tavoitteessa olisi perusteltua korostaa korkeakoulujen roolia kansallisen resilienssin rakentajina sekä kriittisen osaamisen tuottajina koko maan kattavasti.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpiteet ovat pääosin oikeansuuntaisia, mutta niissä ei riittävästi huomioida korkeakoulujen alueellista roolia ja merkitystä demokratian, osallisuuden ja yhteiskunnallisen vakauden vahvistajina eri puolilla Suomea.

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite koulutuksen saavutettavuudesta on perusteltu, mutta sen painotus nuorten nopeaan siirtymiseen korkeakoulutukseen ja opintojen nopeaan läpäisyyn edellyttää kriittistä uudelleenarviointia.

Pienenevien ikäluokkien tilanteessa keskeinen haaste ei ole ensisijaisesti opintopolkujen nopeus, vaan osaavan työvoiman riittävyys, koulutuksen laatu ja osaamisen syvyys. Liiallinen painotus nopeisiin siirtymiin voi lisätä nuoriin kohdistuvaa valintapainetta, kaventaa koulutusvalintoja ja heikentää mahdollisuuksia hankkia työ- ja elämäkokemusta ennen korkeakouluopintoja.

Koulutusjärjestelmän kehittämisessä tulisi huomioida nykyistä vahvemmin myös väestön toimintakykyyn liittyvät tekijät. Nuorten pahoinvointi, mielenterveyshaasteet sekä työ- ja toimintakyvyn heikkeneminen voivat muodostua merkittäväksi työvoiman saatavuutta rajoittavaksi tekijäksi.

Lisäksi koulutuksen alueellinen saavutettavuus on keskeinen tekijä alueiden väestökehityksen ja ikärakenteen kannalta, eikä sitä tule tarkastella ainoastaan koulutuspoliittisena kysymyksenä vaan koko Suomea koskevan väestömuutokseen sopeutumisen ydinulottuvuutena.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpiteissä on aiheellista painottaa joustavia opintopolkua, mahdollisuutta suunnanmuutoksiin sekä työelämäkokemuksen hankkimista ennen ja opintojen aikana työelämäyhteyden vahvistamisen käytännöllisenä keinona. Jatkuvan oppimisen roolia tulisi vahvistaa suhteessa pelkkään nuoriin kohdistuvaan koulutustason nostoon, sillä jatkuva oppiminen on sekä väestömuutokseen sopeutumisen että teknologiamurroksessa menestymisen tärkein työkalu. Jatkuvan oppimisen rooli korostuu erityisesti vanhenevan ikärakenteen alueilla ja on ratkaisevaa yritystoiminnan sopeutumiskyvyn kannalta.

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on perusteltu, mutta TKI-toiminnan vaikuttavuuden kannalta keskeiset rakenteelliset tekijät jäävät visiossa riittämättömästi käsitellyiksi.

Visiossa ei analysoida korkeakoulujen rahoitusmallien ohjausvaikutuksia, vaikka ne ovat keskeisiä tutkimuksen suuntautumisen, yritys yhteistyön ja innovaatioiden kaupallistamisen kannalta. Yliopistojen rahoitusmallin kannustimet eivät nykyisellään riittävästi ohjaa tutkimustulosten hyödyntämiseen, ja ammattikorkeakoulujen rahoitusmallin rooli TKI-toiminnan mahdollistajana jää tarkastelematta. Yliopistojen rahoitusmallit ohjaavat tutkijantyötä suuntaan, jossa erittäin kilpaillussa toimintaympäristössä urakehitykseen vaikuttavista metriikoista huolehtiminen haittaa yritys yhteistyötä ja tutkimustulosten hyödyntämistä: tutkijan kannattaa optimoida akateemista suorituskykyä ja rahoituksen kotiuttamista, ei välttämättä yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Tämän korjaaminen edellyttää rahoitusmallien kehittämistä siten, että yritys yhteistyö ja tutkimustulosten hyödyntäminen ovat selkeästi urakehitystä tukevia tekijöitä.

Lisäksi visiossa ei tunnisteta riittävästi tutkimus- ja kehittämistoiminnan keskeisiä pullonkauloja, kuten tutkimustulosten kaupallistamiseen ja skaalaamiseen liittyviä rahoitusaukkoja (ns. kuolemanlaaksot). Näillä rahoitus- ja ohjausmallin puutteilla on oleellinen vaikutus TKI-toiminnan tuloksellisuuteen ja sen kautta Suomen heikkoon tuottavuuskehitykseen.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpiteissä tulisi huomioida:

- rahoitusmallien kannustimien kehittäminen tukemaan TKI-vaikuttavuutta
- kansallisen innovaatio- ja klusteripolitiikan rooli korkeakoulujen ja yritysten yhteistyön vahvistamisessa
- ammattikorkeakoulujen keskeinen rooli alueellisina TKI-toimijoina ja pk-yritysten kumppaneina

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on osittain perusteltu, mutta siihen liittyy merkittäviä alueellisen oikeudenmukaisuuden ja kehitysmahdollisuuksien hyödyntämisen riskejä.

Erikoistumisen, työnjaon ja päällekkäisyyksien purkamisen korostaminen voi käytännössä johtaa korkeakoulutuksen ja tutkimuksen keskittymiseen harvempiin yksiköihin, mikäli alueellista näkökulmaa ei huomioida riittävästi. Visiossa ei myöskään selkeästi määritellä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen työnjaon rakenteellisia reunaehtoja, eikä tunnisteta ammattikorkeakoulujen alueellista roolia, saati sitouduta tämän vahvuuden ylläpitämiseen. Erikoistuminen on perusteltua, mikäli se toteutetaan verkostomaisesti ja huolehtimalla koulutuksen ja tutkimusinfrastruktuurien alueellisesta saavutettavuudesta.

Korkeakoulujärjestelmän uudistamista koskeva linjaus on esitetty vahvasti valtiovetoisena, eikä alueiden roolia kehittämisessä ole kuvattu. Kansallisesti olisi tärkeää nimenomaan kytkeä alueet sekä niiden taloudet ja osaaminen korkeakouluverkon kautta johdonmukaiseen innovaatiopolitiikkaan.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpiteissä tulee varmistaa:

- korkeakouluverkon alueellinen saavutettavuus (suora vaikutus väestökehitykseen)
- ammattikorkeakoulujen kuntakytkennän ja alueellisen roolin vahvuuksien tunnistaminen
- erikoistumisen toteuttaminen verkostomaisesti, ei keskittävästi

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite rahoituksen monipuolistamisesta on perusteltu, mutta visio ei riittävästi tarkastele rahoitusmallien ohjausvaikutuksia.

Rahoituksen painottaminen laatuun ja vaikuttavuuteen voi ilman alueellista näkökulmaa johtaa resurssien keskittämiseen jo valmiiksi vahvimille toimijoille. Lisäksi yritysrahoituksen vähäisyys tunnustetaan, mutta sen taustalla olevia rakenteellisia syitä ei analysoida. Tämä antaa aiheutta korkeakoulujen rahoitusjärjestelmän perusteelliselle tarkastelulle, sillä se kytkeytyy suomalaiseen tuottavuusongelmaan ja sen ratkaisun mahdollisuuksiin.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpiteissä tulisi huomioida:

- alueellisten erojen vaikutus rahoituksen kertymiseen
- pk-yritysyhteistyön vahvistaminen (klusterit, yritysverkostot)
- TKI-rahoituksen eri vaiheiden, erityisesti kaupallistamisvaiheen, tukeminen

Vision tavoitteiden ja toimenpidesuositusten kokonaisuus

6. Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosituskokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Visiosta puuttuu kokonaisvaltainen tarkastelu väestömuutoksesta. Väestökehitys nähdään pääasiassa ikäluokkien pienenemisenä, mutta väestön toimintakykyyn, työvoiman rakenteeseen ja alueelliseen eriytymiseen liittyviä tekijöitä ei käsitellä riittävästi.

Maahanmuuton roolia työvoiman uusiutumisen kannalta ei tarkastella strategisesti. Koulutusjärjestelmän asema keskeisenä kansainvälisen vetovoiman tekijänä sekä maahanmuuttajien integraatioväylänä jää visiossa liian vähälle huomiolle. Ilman maahanmuuttoa työvoiman uusiutuminen Suomessa ei ole mahdollista.

Lisäksi puuttuu TKI-järjestelmän kokonaisvaltainen tarkastelu, mukaan lukien innovaatiopolitiikka, klusterikehitys ja rahoituksen pullonkaulat.

Vision kokonaisuus ja muut osiot

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

Tilannekuva on monilta osin kattava, mutta siinä korostuu kansallinen keskiarvonäkökulma. Alueelliset erot väestökehityksessä, työvoiman saatavuudessa ja koulutustarpeissa jäävät vähälle huomiolle.

Lisäksi nuorten hyvinvointiin, mielenterveyteen ja toimintakykyyn liittyvät kehityskulut tulisi huomioida nykyistä vahvemmin osana koulutus- ja työvoimapolitiikan kokonaisuutta.

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

Visio on kunnianhimoinen ja tunnistaa useita keskeisiä kehityssuuntia, mutta jää monin osin yleiselle tasolle eikä riittävästi käsittele järjestelmän rakenteellisia ohjausmekanismeja.

Erityisesti väestömuutoksen, työvoiman saatavuuden, maahanmuuton, alueellisen kehityksen sekä TKI-järjestelmän toimivuuden väliset kytkennät jäävät osin jäsentymättömiksi.

9. Muut kommentit

Pohjois-Savon liitto korostaa, että koulutus- ja tutkimusjärjestelmää tulee tarkastella entistä vahvemmin osana koko yhteiskunnan kehittämistä. Korkeakoulujen rooli alueellisina kehittäjinä, työvoiman tuottajina ja innovaatioekosysteemien keskeisinä toimijoina on elintärkeä koko Suomen taloudellisen kasvun ja alueellisen tasapainon kannalta. Korkeakoulupolitiikan keskeinen kysymys ei ole ainoastaan järjestelmän kustannustehokkuus, vaan sen kyky turvata osaaminen, työvoima ja taloudellinen toimeliaisuus koko maassa.

Sirviö Heikki
Pohjois-Savon liitto/Regional Council of Pohjois-Savo